

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक- जलनीती-२०२०/प्र.क्र.३७/२०/जसं.(धोरण)

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक :- १६ जुलै, २०२१.

वाचा : शासन निर्णय क्रमांक- जलनीती-२०१९/प्र.क्र.२१/१७/जसं.(धोरण), दि.५ सप्टेंबर, २०१९.

प्रस्तावना :

उपरोक्त शासन निर्णयान्वये राज्य सापेक्ष समस्या व आव्हाने यांचे निराकरण करण्याच्या, उद्देशाने राष्ट्रीय जलनीती २०१२ च्या धर्तीवर महाराष्ट्र राज्य जलनीती २०१९ सुधारित करण्यात आलेली आहे. तथापि, राज्य जलनीती २०१९ मध्ये काही दुरुस्त्या / बदल आवश्यक आहेत.

शासन निर्णय :

सोबत जोडलेल्या परिशिष्टामध्ये नमूद केल्यानुसार राज्य जलनीती २०१९ मध्ये काही दुरुस्त्या / बदल करण्यात येत आहेत. सदर दुरुस्त्या / बदल हे महाराष्ट्र जलनीती २०१९ अंमलात आल्यापासून म्हणजेच दि. ५ सप्टेंबर, २०१९ पासून लागू राहतील. सदर दुरुस्त्या / बदल हे मा.मंत्री, जलसंपदा विभाग महाराष्ट्र राज्य यांच्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून तिचा संकेतांक क्र. २०२१०७१९१४३१५८१९२७ आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने,

(र. रा. शुक्ला)

शासनाचे उप सचिव

सोबत : परिशिष्ट- अ

प्रत -

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
४. मा. सभापती/उपसभापती, विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई.
५. मा. विरोधी पक्षनेते, विधानसभा, विधानभवन मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्षनेते विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई.
७. सर्व मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव

८. सर्व मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
९. मा.मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१०. सचिव, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई.
११. सर्व अमुस/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१२. महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर.
१३. सर्व विभागीय आयुक्त.
१४. महासंचालक, मेरी, नाशिक.
१५. महासंचालक, वाल्मी, औरंगाबाद.
१६. कार्यकारी संचालक कृष्णा/तापी/गोदावरी/विदर्भ/कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ,
१७. सर्व मुख्य अभियंता व सह सचिव/सर्व उपसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय.
१८. सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग.
१९. सर्व महानगरपालिकांचे आयुक्त
२०. सर्व जिल्हाधिकारी.
२१. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
२२. जलसंपदा विभागातील सर्व अधीक्षक अभियंता,
२३. सर्व नगरपालिकेतील मुख्य कार्यकारी अधिकारी
२४. सर्व अवर सचिव /कार्यासन अधिकारी ,जलसंपदा विभाग ,मंत्रालय.
२५. जलसंपदा विभाग,जसं (धोरण) कार्यासन/निवड नस्ती.

(शासन निर्णय क्र. जलनीती-२०१९/प्र.क्र.२१/१७/जसं.(धोरण), दि.५ सप्टेंबर, २०१९ सोबत वाचावे)

परिशिष्ट - अ

महाराष्ट्र राज्य जलनीती २०१९ (सुधारणा क्रमांक १)

महाराष्ट्र राज्य जलनीती २०१९ मधील परिच्छेद क्र.४ पूर्णपणे वगळून, त्याऐवजी खालील मजकुराचा समावेश करण्यात येत आहे.

“४ : राज्यातील जलसंपत्ती :

राज्याचे क्षेत्र गोदावरी, कृष्णा, तापी, नर्मदा आणि पश्चिम वाहिनी नद्यांचे खोरे या पाच प्रमुख नदी खोऱ्यात व्यापले आहे. तसेच राज्याच्या ईशान्य भागातील अत्यल्प क्षेत्र हे, महानदीच्या खोऱ्यात येते. राज्याच्या जलसंपत्तीची अंदाजित सरासरी वार्षिक उपलब्धता, २०२ अब्ज घन मीटर इतकी असून त्यात १७० अब्ज घन मीटर इतक्या भूपृष्ठ जलाचा आणि ३२ अब्ज घन मीटर इतक्या भूजलाचा समावेश आहे. जून २०१७ पर्यंत राज्यस्तर जलसंपत्ती प्रकल्पांमार्फत ४२.८५ अब्ज घन मीटर इतकी साठवण क्षमता निर्माण झाली आहे.

पश्चिम वाहिनी नद्यांखेरीज, उर्वरित चार नद्यांची खोरी ही महाराष्ट्र व लगतच्या राज्यांशी सामायिक आहेत. विविध आंतरराज्यीय नद्यांसंबंधीचे पाणी तंटे, लवादाचे निवाडे / करारनामे आणि निर्णय यांमुळे राज्याला भूपृष्ठावरील जलसंपत्तीच्या वापरास सुमारे ११६ अब्ज घन मीटरची (४०९६.५४ अब्ज घन फूट) मर्यादा असून, त्यापैकी ६४ अब्ज घन मीटर (२२६०.१६ अब्ज घन फूट) (५५%) इतके प्रमाण एकट्या पश्चिम वाहिनी नदी खोऱ्यांचे आहे. या क्षेत्राचे लागवड योग्य क्षेत्र, फारच मर्यादित (६.४%) असून आणि त्यात सह्याद्री पर्वतरांगा व अरबी समुद्र यांदरम्यानच्या ५० कि.मी. इतक्या अरुंद पट्टीचा समावेश आहे. त्यामुळे एकुण उपलब्ध पाण्याच्या स्थानिक वापरावर मर्यादा आहे. पश्चिमेकडे वाहणाऱ्या नद्यांच्या खोऱ्यात उपलब्ध असलेल्या संपूर्ण पाण्याचा स्थानिकरित्या उपयोग करता येत नाही, तसेच सदर खोरे, (+६१० मीटर) उंचीच्या पर्वतरांगामुळे उर्वरित खो-यांपासून वेगळे झाल्याने इतर खोऱ्यातसुद्धा सदर अतिरिक्त पाणी आर्थिकदृष्ट्याही वळविता येत नाही. उलटपक्षी, लागवडीखालील क्षेत्राच्या ९३.६% इतके क्षेत्र असणाऱ्या, उर्वरित चार नद्यांच्या खोऱ्यांत एकुण जलसंपत्तीपैकी केवळ ४५% इतकीच जलसंपत्ती आहे. या निर्बंधामुळे, राज्यातील सुमारे ४२.५०% इतके क्षेत्र, तुटीच्या किंवा अती तुटीच्या उपखोऱ्यांत येते. राज्याला पाणी टंचाई व अवर्षणाचा वारंवार सामना करावा लागतो.

नदी खोरे व उपखोरे यांच्या सीमा विचारात घेऊन राज्याची विभागणी प्रामुख्याने १५३१ पाणलोट क्षेत्रांमध्ये करण्यात आली आहे. सन २०१३-१४ मध्ये केलेल्या पाणलोट क्षेत्रनिहाय भूजल निर्धारणानुसार निव्वळ भूजलाची उपलब्धता ३१.४८ अब्ज घन मीटर इतकी आहे आणि वार्षिक उपसा सुमारे १७.०७ अब्ज घन मीटर इतका आहे.”

**Government of Maharashtra
Water Resources Department
Amendment No. 2020/(CR37/WR(Policy))
Mantralaya Mumbai- 400 032
Date:- 16th July, 2021**

Read: Government Resolution No. Water Policy- 2019/(C.R.21/17/WR(P),
dated 5th Sept 2019.

Preamble:

Vide aforesaid Government Resolution has revised its State Water Policy (2019) in accordance with the National Water Policy (2012) for addressing certain state specific concerns and challenges. However, some correction/modifications are required in the State Water Policy (2019).

Amendment:

The Government is pleased to effect the corrections/ modifications in the State Water Policy (2019), as per modified Annexure A enclosed herewith. The amendment to the State Water Policy (2019) shall be effective from the effective date of State Water Policy (2019) i.e 5th Sept 2019. This amendment is issued with the approval of Hon'ble Minister, Water Resources of Maharashtra.

This amendment is available on the website www.maharashtra.gov.in and its computer code is 202107191431581927. This order has been signed digitally.

By order and in the name of the Government of Maharashtra.

(R. R. Shukla)
Deputy Secretary (WRD)
Government of Maharashtra

Enclosure: Annexure-A

Copy to :

- 1) Secretary to the Governor, Raj Bhavan, Mumbai.
- 2) Hon'ble Chief Minister's Principal Secretary, Mumbai.
- 3) Hon'ble Speaker / Vice President, Vidhan Sabha, Vidhan Bhavan, Mumbai
- 4) Hon'ble Speaker / Deputy Speaker, Vidhan Parishad, Vidhan Bhavan, Mumbai.
- 5) Hon'ble Leader of Opposition, Vidhan Sabha, Vidhan Bhavan, Mumbai.
- 6) Hon'ble Leader of Opposition Vidhan Parishad Vidhan Bhavan, Mumbai.
- 7) Private Secretary to all Hon'ble Ministers
- 8) Private Secretary to all Hon'ble Ministers of State
- 9) Hon'ble Chief Secretary, Mumbai
- 10) Secretary, Maharashtra Water Resources Regulatory Authority, Mumbai.
- 11) All Additional Chief Secretary / Principal Secretary / Secretary, Mumbai.
- 12) Accountant General, State of Maharashtra. Mumbai / Nagpur.
- 13) All Divisional Commissioners.
- 14) Director General, Meri, Nashik.
- 15) Director General, walmi, Aurangabad.
- 16) Executive Director Krishna / Tapi / Godavari / Vidarbha / Konkan Irrigation Development Corporation,
- 17) All Chief Engineers and Joint Secretaries / All Deputy Secretaries, Water Resources Department, Mantralaya
- 18) All Chief Engineers, Water Resources Department.
- 19) Commissioners of all Municipal Corporations
- 20) All Collectors.
- 21) Chief Executive Officer of all Zilla Parishads.
- 22) All Superintending Engineers of Water Resources Department,
- 23) Chief Executive Officer of all Municipalities
- 24) All Under Secretary / Desk Officers, Water Resources Department, Mantralaya
- 25) Water Resources Department, (Policy) Desk.

(To be read with Government Resolution No. Water Policy- 2019/(C.R.21/17/WR(P) dated 5th Sept 2019)

Annexure A

Amendment No.1 to State Water Policy (2019)

The para 4 of the State Water Policy (2019) shall be deleted and shall be substituted with the following.

“4. Water Resources of the State

The area of the State is covered under five major river basins namely Godavari, Krishna, Tapi, Narmada and West flowing river basins. Also, a very small area of North-Eastern part of the State comes under the Mahanadi basin. The estimated average annual availability of water resources of the State is **202** Billion cubic metres (BCM) which consists of **170** BCM of surface water and **32** BCM of groundwater. The storage capacity created through State Sector water resources projects is 42.85 BCM as of June 2017.

Except the West flowing rivers, Maharashtra shares remaining four river basins with the neighbouring states. Various inter-state river water disputes, tribunal awards /agreements and decisions on water sharing have limited the use of surface water resources of the State to about **116** BCM, of which **64** BCM (55%) contribution is alone of west flowing river basins. The Cultivable area of this region is very limited (**6.4** %), comprising narrow strip of 50 km between Sahyadri ranges and Arabian Sea. Hence, there is a limitation on local use of entire available water. The entire water available in basins of West flowing rivers can neither be used locally nor can be transferred economically to other basins as the rest of the basins are separated by high altitude ridge (+610 m). On the other hand, remaining four river basins having 93.6% of the cultivable area has only 45% of the water resources. Due to these constraints, about 42.50% area of the State lies in deficit or highly deficit sub-basins. The State is experiencing water shortage and recurrent droughts.

The State is divided into 1531 elementary watersheds considering river basin and sub-basin boundaries as the base. Watershed wise groundwater assessment was done in 2013-14 and it revealed that net groundwater availability is 31.48 BCM and annual draft is about 17.07 BCM.